

suvremeni identiteti nisu varke ni pseudoidentiteti nego autentični odraz stvarnosti – jer govore o ljudima koji su živjeli i još žive na ovim/tim i njima susjednim prostorima. Listajući i čitajući o tome kako su nekada ljudi ovdje živjeli, kakvi su im bili svakodnevni i blagdanski dani, kako su gospodarili, kakve su običaje imali, u što su vjerovali, kako su osnivali obitelji ili pokapali svoje mrtve, kamo su se (ra)selili ili bivali raseljavani, gdje i kako žive danas. Odgovorima na ta i slična pitanja možemo jednim dijelom odgovoriti na jedno od ključnih etnoloških i kulturoantropoloških pitanja: gdje nastaje i traje zajedništvo i pripadanje svojoj (užoj) i široj zajednici, te gdje i uz pomoć kojih mehanizama zajedništvo postaje konstitutivni element identiteta?

To zajedništvo – pokazuje i ova knjiga – živi u prošlosti, povijesti i kulturi. Ono živi u globalnosti i lokalizmu istodobno. A u objektivnosti ovih parametara nalazi se i subjektivnost.

Stoga ova knjiga donosi jedinstvenu povijesno-kulturnu građu, materijal stručnjacima i znanstvenicima za proučavanje, studentima za učenje, a prijateljima i ljubiteljima tradicije atraktivno štivo.

Jadranka Grbić Jakopović

Milana Černelić, ur.: *Tradicijska baština i etnokulturni identitet podunavskih Hrvata Bunjevaca*

Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Odsjek za etnologiju i kulturnu antropologiju, FF press – Subotica: Zavod za kulturu vojvodanskih Hrvata, 2014., 523 str.

Objavljena je knjiga, zbornik radova pod naslovom *Tradicijska baština i etnokulturni identitet podunavskih Hrvata Bunjevaca*. Ona ima posebno znanstveno, nacionalno i društveno značenje s više aspekata. Prije svega, to je stručno i znanstveno djelo o tradicijskoj baštini i suvremenoj kulturi ove hrvatske subetničke skupine. Nadalje, važno je djelo s obzirom na aktualnost regionalnih znanstvenih kulturoloških studija u tekućim eurointegracijskim procesima te napose važno djelo o Bunjevcima s obzirom na osjetljivost njihova pravnog i političkog položaja u Srbiji.

Statistički podaci popisa stanovništva upozoravaju na kontinuirani trend pada broja pripadnika hrvatskih nacionalnih manjina (osobito u susjednim državama), pa tako i Bunjevaca u Srbiji, a kako se već podulje vrijeme govori o njihovoj ubrzanoj asimilaciji, napose zamiranju i nestanku njihove kulture, tradicije i identiteta, vrijedno je imati u ruci knjigu koja je autentično svjedočanstvo

o njihovoj povijesti, tradiciji ali i suvremenom etnokulturnom identitetu. Naime, radovi svjedoče ali kao i da pitaju (je li im to ili nije bila namjera, ostaje na čitatelju da prosudi): ima li ili nema indicija koje bi upućivale da spomenuti trendovi i ne moraju nužno imati takav tijek događanja?

Zbornik/monografija sadrži petnaest radova dvadeset i jednog autora (neki su radovi koautorski). Radovi su raznovrsni ali se ograničavaju na podunavski bunjevački ogranak i svi su tematski usmjereni na etnološke i kulturnoantropološke teme jer prikazuju bunjevačku tradicijsku baštinu i njezin izraz u sadašnjosti. Naime, Bunjevci za markere svojeg identiteta najčešće biraju pojedine značajnije običaje, pa su se i autori bavili takvim temama kako bi se njihovo kulturno naslijeđe prikazalo što cjelovitije u određenom vremenskom kontekstu. Svaki je prilog dio mozaika da bi konačni rezultat bilo objedinjenje dijelova u što cjelovitiju sliku bogate tradicijske baštine ove zajednice i njezinu današnju egzistenciju.

Istraživanja na osnovi kojih su nastali ovi prilozi odvijala su se u okviru znanstvenoistraživačkog projekta *Identitet i etnokulturno oblikovanje Bunjevaca* i dvaju kolegija na studiju etnologije i kulturne antropologije u razdoblju od 2011. do 2014. godine (*Prakse terenskih istraživanja i Identiteti manjinskih kultura*). Upravo zbog ovoga drugog, u njima su sudjelovali ne samo etablirani stručnjaci i znanstvenici nego i studenti. Neki od njih (tj. studenata) su uz mentorske intervencije i prije pojave ovog zbornika objavljivali prve stručne i znanstvene radove te sudjelovali na jednom znanstvenom skupu posvećenom Bunjevcima (2012. godine), a prilozi u ovoj knjizi daljnji su njihov doprinos očuvanju i bunjevačke baštine.

Prvo poglavlje nazvano je “Život kroz godinu”, a obrađuje najvažnije postaje u kalendaru bunjevačkih običaja (Božić, materice i oce, prela, duhovske ophode, Ivanje, Dužijancu). Slijedi poglavlje “Život između početka i kraja” (porod, igre, igračke i djetinjstvo, higijenske navike i poimanje ljepote). Napokon, tu je poglavlje “S koljena na koljeno” (vjerovanja i priče, posmrtni običaji).

Kako je rečeno, opisani su dijelovi baštine, prošlo i suvremeno stanje: i ono čega više nema i ono što kontinuirano stoljećima živi i ono što je obnovljeno i revitalizirano.

Svaka od tema dobila je na kvaliteti temeljitom obradom te individualnošću i različitosti u pristupu temi. Sadržaj kazivanja o pojedinim elementima tradicijske i suvremene kulture nastojao se sagledati, a potom i prezentirati u njihovu konkretnom prostornom i vremenskom kontekstu, pritom imajući u vidu niz različitih društvenih, političkih, ekonomskih i drugih promjena na istraživanom području (i šire) tijekom 20. stoljeća i početkom ovoga našeg. Nastojalo se zabilježiti ono što Bunjevci znaju o nekoj tradicijskoj pojavi prema usmenoj

predaji, a što iz življenog iskustva, kao i utvrditi kontinuitete i transformacije tradicijskih obrazaca i sadržaja, te istodobno imati u vidu njihovu moguću buduću primjenu.

Radovi pokazuju da je provedeno doista temeljito istraživanje kojim je obuhvaćen jedan širi regionalni prostor. Ono predstavlja vrijedan doprinos poznavanju tradicijske kulture nekog područja na kojem žive Hrvati te ostavlja vrijedan materijal (građu) kao polazište za bilo kakva daljnja istraživanja koja bi svoj interes, polazište ili prožimanje nalazila na duhovnoj, društvenoj i materijalnoj tradicijskoj i suvremenoj kulturi.

Istraživanjem tradicijske baštine, identiteta i etnokulturnih procesa koji su utjecali na nastajanje i oblikovanje Bunjevaca od ishodišnog područja (imperijalnog trograničja: osmansko-habsburško-mletačkog) do dijasporskih lokacija na kojima danas Bunjevci žive, zatim od razdoblja uznapredovalih etnokonfesionalizacijskih procesa do recentnijih procesa nacionaliziranja te sasvim recentnih modernizacijskih i nacionalno-integracijskih procesa, ovakva istraživanja predstavljaju značajan dio interkulturalnih, multikulturalnih i transkulturalnih studija područja koje veže jugoistočnu i srednju Europu.

Radovi su važni za afirmaciju bunjevačke zajednice u Srbiji. Tematski se uklapaju u trend istraživanja višedimenzionalnosti identiteta od lokalnog i regionalnog do nacionalnog i transnacionalnog. Doprinosu etnološkoj znanstvenoj spoznaji, posebno s obzirom na interpretaciju geneze i kreiranja kulturnih, subetničkih, etničkih i nacionalnih identiteta. Značajni su za bolje poznavanje ne samo bunjevačke povijesti i kulture nego i cjelokupne hrvatske nacionalne kulturne povijesti.

Jadranka Grbić Jakopović

Milana Černelić, Jadranka Grbić Jakopović, Tihana Rubić, Marijeta Rajković Iveta, Matija Dronjić, Mihovil Gotal, ur.: *Bunjevci u vremenskom i prostornom kontekstu*

Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Odsjek za etnologiju i kulturnu antropologiju, FF press – Subotica: Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata, 2014., 686 str.

Zbornik *Bunjevci u vremenskom i prostornom kontekstu* sadrži 40 radova proizašlih iz izlaganja održanih na istoimenom znanstvenom skupu održanom u studenome 2012. godine u Zagrebu u organizaciji Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu i Odsjeka za etnologiju i kulturnu antropologiju dotičnog fakulteta.